

Identifikace chráněných území pro rysa ostrovida (*Rys rys*) v kontinentální oblasti Horního Rakouska v souladu se směrnicí 92/43/EHS

Rys ostrovid (*Rys rys*) je přísně chráněný druh a podléhá národním i mezinárodním zákonům na ochranu druhů. Dlouhodobé udržení a stabilizace jeho populace je možná pouze prostřednictvím zákonem garantovaného zachování vhodných stanovišť. Rys je závislý na rozsáhlých, nenarušených a strukturálně rozmanitých lesních plochách s dostatečnou populací kořisti. Rostoucí fragmentace a postupné antropogenní využívání potenciálních stanovišť ohrožuje znovuzavedení a další existenci tohoto druhu veřejného zájmu.

V této souvislosti je vyhlášení chráněných území zásadní. Cílem je právně zajistit vysoce kvalitní stanoviště z hlediska ochrany přírody, které splňuje specifické požadavky rysa na stanoviště a zároveň prospívá dalším ohroženým druhům. Takové opatření slouží k plnění evropských právních závazků a národních strategií ochrany biodiverzity a je nepostradatelným příspěvkem k ochraně biologické rozmanitosti.

Úkoly, které zákonodárce svěřil hornorakouskému ombudsmanovi pro ochranu životního prostředí, zahrnují řešení stížností v zájmu ochrany životního prostředí a předkládání návrhů na zlepšení životního prostředí.

V posledních několika letech se projevily nedostatky v úsilí o ochranu rysa, zejména pokud jde o nedostatečnou ochranu stanovišť. Hornorakouský ombudsman pro ochranu životního prostředí tyto nedostatky identifikoval na základě právní a technické analýzy ochrany přírody a následně nastínil, jak je lze napravit rozšířením sítě chráněných území.

Popis historie a současné situace, zejména z pohledu práva Unie, pokud jde o nedostatečné vymezení chráněných území.

Směrnice o stanovištích (FFH) si klade za cíl chránit biologickou rozmanitost v Evropské unii. Za tímto účelem definuje typy stanovišť a **Druhy zájmů Společenství** a **příznivý stav** obnovit nebo zachovat. To vyžaduje mimo jiné sít **Oblasti komunitního významu** nastavit.

Druhy zájmů Společenství

Podle článku 1 písm. g) jsou „druhy zájmu Společenství“ takové, jako jsou **Druhy vyskytující se v oblasti určené v článku 2 (= evropské území členských států)**

i. jsou ohrožené, s výjimkou těch, jejichž přirozené rozšíření sahá pouze do okrajových oblastí výše uvedené oblasti a které nejsou ani ohrožené, ani potenciálně ohrožené v západní palearktické oblasti, nebo

ii. jsou potenciálně ohrožené, tj. jejichž bezprostřední přechod do kategorie ohrožených druhů je považován za pravděpodobný, pokud přetrvávají příčinné faktory ohrožení, nebo

iii. jsou vzácné, tj. jejich populace jsou malé a pokud ne přímo, tak nepřímo nebo potenciálně ohrožené. Tyto druhy se vyskytují buď sporadicky v omezených zeměpisných oblastech, nebo na větší ploše, nebo

iv. jsou endemické a vyžadují zvláštní pozornost vzhledem ke specifickým vlastnostem jejich stanoviště a/nebo potenciálnímu dopadu jejich využívání na jejich stav z hlediska ochrany. Tyto druhy jsou uvedeny nebo mohou být uvedeny v příloze II a/nebo příloze IV nebo příloze V.

Rys (*Rys rys*) je uveden v přílohách II a IV směrnice o ochraně stanovišť. Pro tento druh v zájmu Společenství, který je v celé Evropské unii přísně chráněn, musí být vyhlášeny zvláštní chráněné oblasti.

Příznivý stav zachování druhu

Podle článku 1(i) je pak „status druhu z hlediska ochrany“ považováno za „příznivé“, pokud

- Na základě údajů o populační dynamice druhu lze předpokládat, že tento druh představuje a dlouhodobě bude i nadále představovat životaschopný prvek přirozeného prostředí, do kterého patří, a
- přirozený areál rozšíření tohoto druhu se nezmenšuje a ani se v dohledné budoucnosti pravděpodobně nezmenší a
- Existuje dostatečně velké stanoviště a pravděpodobně bude existovat i nadále, aby bylo zajištěno dlouhodobé přežití populací tohoto druhu.

V souladu s článkem 11 směrnice o ochraně stanovišť jsou členské státy povinny sledovat stav ochrany přírodních stanovišť a druhů volně žijících živočichů a rostlin v zájmu Společenství a v souladu s článkem 17 směrnice o ochraně stanovišť každých 6 let vypracovávat zprávu s informacemi o stavu ochrany typů stanovišť uvedených v příloze I a druhů uvedených v příloze II.

Ve všech třech předchozích sledovaných obdobích, naposledy v období 2013 až 2018, byl stav ochrany rýsa v kontinentální biogeografické oblasti Rakouska hodnocen jako *nepříznivý-nedostatečný*(U1). Během celého období nedošlo ani k žádným změnám parametrů relevantních pro posouzení: Oblast výskytu (*rozsah*), velikost populace (*populace*) a budoucí vyhlídky (*budoucí vyhlídka*) byli *snepříznivý-nedostatečný*(U1), stanoviště (*stanoviště*) *slevný*(FV) vyhodnoceno.

Oblast komunitního významu

Klíčovým nástrojem pro udržení a obnovu příznivého stavu z hlediska ochrany je vytvoření uceleného systému chráněných území (Natura 2000) určených podle jednotných kritérií, sestávajících z území významných pro Společenství nebo zvláštních území ochrany v souladu s ustanoveními článků 3 a 4 směrnice o stanovištích.

Článek 1(k) definuje „oblast významu pro Společenství“ jako *Oblast, která v rámci biogeografické oblasti (oblastí), do které (kterých) patří, významně přispívá k udržení nebo obnově typu přírodního stanoviště uvedeného v příloze I nebo druhu uvedeného v příloze II v příznivém stavu z hlediska ochrany a může rovněž významně přispět k soudržnosti sítě Natura 2000 uvedené v článku 3 a/nebo k biodiverzitě biogeografické oblasti. U živočišných druhů vyžadujících rozsáhlá stanoviště odpovídají oblasti zájmu Společenství těmto lokalitám.*

v přirozeném areálu rozšíření těchto druhů, které disponují fyzikálními a biologickými prvky nezbytnými pro jejich život a reprodukci.

„Zvláště chráněná oblast“ podle článku 1(l) je *Oblast určená členskými státy právním nebo správním předpisem a/nebo smluvní dohodou za oblast významnou pro Společenství, ve které se provádějí opatření nezbytná k udržení nebo obnovení příznivého stavu z hlediska ochrany přírodních stanovišť a/nebo populací druhů, pro které je oblast určena.*

Členské státy jsou povinni předložit Komisi seznam oblastí, které budou tvořit základ pro vyhlášení lokalit významných pro Společenství a které mají být vyhlášeny za zvláště chráněné oblasti. Pokud členský stát tuto povinnost včas nesplní, může Komise uložit **Řízení o porušení práva** být zahájen.

Řízení o porušení povinnosti 2013/4077

V řízení o porušení předpisů č. 2013/4077 proti Rakouské republice Evropská komise kritizovala nedostatečné vymezení oblastí pro několik stanovišť a druhů významných pro Společenství a mimo jiné vyzvala k vymezení dalších chráněných oblastí pro rýsa v kontinentální oblasti Horního a Dolního Rakouska. Tato záležitost byla projednána na semináři o biogeografickém hodnocení, který se konal 17. a 18. března 2015 ve Vídni, mezi zástupci Evropské komise, Evropské agentury pro životní prostředí (Evropské tematické centrum pro biodiverzitu), Rakouské spolkové agentury pro životní prostředí, spolkových zemí a environmentálních organizací.

Na základě dostupných informací Evropská komise na začátku hodnotícího semináře předpokládala porušení z důvodu nedostatečného vymezení chráněných území pro rýsa a dospěla k závěru, že je nutné navrhnout jedno nebo více dalších území významných pro Společenství (nebo rozšíření těchto území), aby bylo dosaženo dostatečného pokrytí sítě Natura 2000 pro rýsa (Hodnocení: IN MOD – *nedostatečný střední*).

Nakonec bylo hodnocení IN MOD změněno na SR (*vědecká rezervace*) pozměněno. Proto je zapotřebí dalšího výzkumu k identifikaci nejvhodnějších oblastí významných pro Společenství pro rýsa. Konkrétně klíčové oblasti (*klíčové oblasti*) k identifikaci v Horním a Dolním Rakousku.

Následné kroky probíhaly za zavřenými dveřmi a bez dalšího zapojení organizací na ochranu přírody. Řízení o porušení předpisů 2013/4077 bylo 25. července 2019 po jednání s Rakouskou republikou z důvodu účelnosti zastaveno.

V reakci na výsledek biogeografického semináře nebo v důsledku řízení o porušení práva, **Iniciativy v Horním Rakousku** rámci projektů zaměřených na rýsy. Jejich mírný úspěch je patrný z **Aktuální situace** analýza **Stav zachování** lze odvodit.

Iniciativy v Horním Rakousku

Projekt byl iniciován spolkovou zemí Horní Rakousko v roce 2017. *Pro Lynx*Tento projekt probíhal víceméně souběžně se zastavením řízení o porušení předpisů. Jeho hlavním zaměřením byl monitoring rysů, zvyšování jejich akceptace mezi lovci a široká PR práce. Specifický výzkum k identifikaci chráněných oblastí pro rysa ve kontinentální oblasti Horního Rakouska nebyl plánován [viz zdroj 1].

Toto v rámci *Pro Lynx*Monitorování pomocí fotopastí prováděné v letech 2017 až 2019 poskytuje informace o prostorovém rozšíření rysa v regionech Mühlviertel a Waldviertel. Zde rys obývá především rozsáhlé zalesněné oblasti (Šumava, Freiwald, Weinsbergerwald), ačkoli bylo pozorováno, že se samice dosud nerozšířily podél hornorakouské a dolnorakouské hranice. Uspokojivého stavu ochrany však bude dosaženo pouze tehdy, budou-li všechny větší vhodné oblasti (Šumava, Freiwald, Weinsbergerwald) osídleny také rozmnožujícími se samicemi. Během projektového období nebyly nalezeny žádné konkrétní důkazy o nelegálním lovu [viz zdroj 2].

Horní Rakousko se také zapojilo do projektu Interreg3*Lynx*Projekt, který po třech letech skončil v roce 2020, si kladl za cíl zlepšit národní a mezinárodní spolupráci mezi příslušnými zúčastněnými stranami, navrhnout a implementovat stratifikovaný program monitorování rysa, zavést udržitelné postupy pro sběr a výměnu dat mezi projektovými partnery a vyvinout společnou strategii pro ochranu a zachování rysa v bavorsko-česko-rakouském regionu. Specifický výzkum k identifikaci chráněných oblastí pro rysa v kontinentálním regionu Horního Rakouska nebyl plánován [viz zdroj 3].

V3*Lynx*Strategie ochrany přírody vypracovaná pro tento projekt však formuluje mimo jiné jako operační cíl zachování a obnovu struktur, funkcí a propojení stanovišť v oblasti rozšíření bavorsko-česko-rakouské populace. Je nutné využít nástroje územního plánování, aby se zajistilo, že se zabrání ztrátě stanovišť rysa, a aby se aktivně prováděla opatření k zachování a rozšíření vhodných stanovišť (a ke zlepšení propojení stanovišť). Dále je nutné chránit před rušením a poškozením zejména oblasti odpočinku a rozmnožování [viz zdroj 4].

Aktuální situace

V návaznosti na projekty *Pro Lynxa*3*Lynx*Průběžný monitoring dokumentuje vývoj populace rysa v Horním Rakousku v rámci přeshraniční populace BBA (Bavorsko-Čechy-Rakousko) od roku 2017. Nejnovější zpráva [viz zdroj 5] poskytuje informace o aktuální situaci, existujících nedostatcích a nezbytných opatřeních.

Podle zprávy bylo v regionech Mühlviertel a Waldviertel v posledních letech zdokumentováno přibližně 20 nezávislých rysů, včetně několika samic s mláďaty. V rysím roce 2020 bylo osm dominantních samic a v rysích letech 2021 až 2023 byly každoročně čtyři. Počet zdokumentovaných mláďat byl v roce 2020 18, v roce 2021 osm a v letech 2022 a 2023 šest. V době podání zprávy byly v rysím roce 2024 zdokumentovány čtyři dominantní samice a deset mláďat. Všichni tito jedinci překračují hranice. Rysi z populace BBA, kteří využívají výhradně rakouské území, v současnosti prakticky neexistují nebo se vyskytují jen velmi zřídka.

Ačkoli čísla mohou naznačovat, že počet samic je stabilní, detailní analýzy ukazují nepřírozeně vysoké kolísání. Od rysiho roku 2020 do roku 2021 zmizelo sedm samic; v následujících letech mizely každý rok dvě a byly nahrazeny novými zvířaty.

Jádro populace rýsa v oblasti Šumavy nadále prosperuje ve velkých chráněných oblastech, jako je Národní park Šumava a Národní park Bavorský les. Tam mohou samice rýsa spolehlivě odchovávat svá mláďata. Celá populace rýsa Šumavy se však rozprostírá na velkých plochách v Čechách, Bavorsku a Rakousku, přičemž přibližně 20 % této populace obývá také rakouské území. V regionech Mühlviertel a Waldviertel jsou samice rýsa s mláďaty klíčové pro přežití populace rýsa Šumavy. Obzvláště důležitá je pravidelná reprodukce v Rakousku.

Pro regiony Mühlviertel a Waldviertel to znamená, že ochrana a rozvoj vhodných hnízdních stanovišť pro samice rýsa musí být vysokou prioritou a že musí být zajištěny dostatečné strukturálně rozmanité, klidné a nerušené oblasti pro odchov mláďat. Naopak z hlediska ochrany rýsa je jakákoli intenzivní využívání půdy nebo narušování v rozsáhlých, souvislých a strukturálně rozmanitých lesních oblastech podél české a dolnorakouské hranice velmi problematická [viz zdroj 5].

Výzkum a modelování pravděpodobnosti přežití rýsa ostrovida v krajině s převahou člověka ukazuje, že antropogenní úmrtí, včetně nelegálního zabíjení, legálního lovu a dopravních nehod, převyšuje přirozené příčiny úmrtí. Nízká míra přežití koreluje s větším dopadem člověka na krajinu. Antropogenní příčiny úmrtí jsou pravděpodobně aditivní, takže pro ochranu rýsa je klíčové udržovat nebo rozšiřovat chráněná území s minimálním narušováním člověkem [viz zdroj 6].

Konkrétně na příkladu populace BBA bylo zjištěno, že pravděpodobnost přežití dospělých samic je významně určena systémem lovu a úrovní ochrany v dané oblasti. Samice ve státních lesích, lesních oblastech v soukromém vlastnictví nebo v komunitních či družstevních loveckých oblastech měly nižší míru přežití než samice zaznamenané v oblastech bez lovu. Samice zaznamenané v chráněných oblastech (národních parcích) měly také vyšší míru přežití. Kategorie ochrany musí být vysoká a také spojena se specifickými aktivními opatřeními. [viz Zdroj 7]

Aktuální monitorovací zpráva [viz zdroj 5] ukazuje, že opatření na ochranu druhů zahájená v Horním Rakousku v reakci na řízení o nesplnění povinnosti 2013/4077 jsou bez zlepšení situace pro rýsa v kontinentální oblasti Rakouska. Ukázalo se, že populace podléhá určité dynamice, ale trvalé rekolonizace potenciálně dostupného rysiho biotopu dosud nebylo dosaženo.

Následná registrace rýsa jako chráněného druhu v existujících oblastech sítě Natura 2000 v Dolním Rakousku na jihovýchodním okraji jeho areálu rozšíření, které původně pro tento druh nebyly určeny (*Wachau, Strudengau – údolí Nibelungengau, Kamp a Krems*) dosud nebyl schopen přispět ke zlepšení situace.

Vzdělávací snahy o boj proti nelegálnímu lovu, který je jednou z příčin nepříznivého stavu ochrany přírody, ani zvýšené kampaně na zvyšování povědomí veřejnosti nepřinesly žádný znatelný úspěch, pokud jde o udržitelný růst nebo trvalé rozšíření populace v regionech Mühlviertel a Waldviertel. Zřizování chráněných území jako klíčový prvek...

Tento stavební kámen pro úspěšné znovuzavedení rysa byl nadále ignorován, přestože jeho nezbytnost byla na biogeografickém semináři nesporná.

Horní Rakousko má zvláštní odpovědnost vzhledem ke své geografické poloze, neboť oblast Mühlviertel je důležitým biotopem rysa, který zároveň zajišťuje spojení jihovýchodní části populace rysa obecného s jižním regionem Waldviertel. Ten tvoří předmostí k biotopům rysa v severních Vápencových Alpách.

Severozápadní část populace BBA leží z velké části v chráněné oblasti Natura 2000 (např. *Národní park Bavorský les, Národní park Šumava, Národní park Český les a údolí Mühlta*), zatímco v jihovýchodní části (Freiwald a Weinsbergerwald) je ochrana oblasti zjevně nedostatečná. Občasné výpady na jih pocházejí z této části areálu rozšíření s rozsáhlými chráněnými územími v Šumavě a Bavorském lese, kde dostatečný reprodukční úspěch pravidelně vede k rozptýlení mladých zvířat. Freiwald a Weinsbergerwald sice obsahují rozsáhlé, souvislé lesy s vhodnými charakteristikami biotopu, ale chybí jim chráněná území specificky přizpůsobená potřebám rysa. Neexistují zde ani rozsáhlé zalesněné „celoplošné chráněné oblasti“, jako je evropská chráněná oblast. *Šumava a Mlýnské údolí*, stále „základní chráněné oblasti“ *Lokality v přirozeném areálu rozšíření tohoto druhu (druhů), které disponují fyzikálními a biologickými prvky nezbytnými pro jeho život a reprodukci.*

Vytvoření soudržné sítě chráněných území pro rysa je základním stavebním kamenem pro obnovu a následné udržení příznivého stavu ochrany tohoto druhu. **Z technického hlediska je to jistě nutné.** Bez podpůrného opatření v podobě vyhlášení chráněných území v lesích Freiwald a Weinsbergerwald, která by alespoň zahrnovala nejvhodnější biotopy v oblasti výskytu, by obnovení příznivého stavu z hlediska ochrany v kontinentální oblasti Rakouska nebylo úspěšné.

Exkurze o stavu zachování

Stav ochrany rysa ostrovida ve vnitrozemské oblasti Rakouska byl od zahájení monitorování podle článku 11 a naposledy ve zprávě podle článku 17 za období 2013–2018 hodnocen jako celkově dobrý. *nepříznivý/nedostatečný*(U1). To platí stejně pro jednotlivé indikátory Oblast výskytu (*rozsah*), velikost populace (*populace*) a budoucí vyhlídky (*budoucí vyhlídky*). Prostředí (*stanoviště*) byl s *levný*(FV) vyhodnoceno [viz zdroj 8 a 9].

Porovnáním těchto výsledků s výsledky z České republiky a Německa, které spolu s Rakouskem definují oblast rozšíření populace BBA, se objevuje pochybný obraz ohledně klasifikace hodnocení v Rakousku.

Hodnocení celkového stavu a jednotlivých ukazatelů na národní úrovni v Rakousku tedy přesně odpovídá hodnocení v České republice, ačkoliv zde jsou absolutní i relativní údaje o ploše výskytu a velikosti populace výrazně lepší a i ty, které se týkají budoucích vyhlídek, bývají lepší, stejně jako kvalita a rozsah obsazeného biotopu, které se zohledňují. *dostatečný*(Rakousko:*nedostatečné*). V Německu byl hodnocen jak celkový stav, tak i jednotlivé ukazatele oblasti rozšíření a velikosti populace. *nepříznivý-špatný*(U2) je posuzován, ačkoli pro oba jednotlivé ukazatele jsou k dispozici lepší absolutní a relativní číselné hodnoty. Hodnocení biotopu je *nepříznivý-nedostatečný*(U1) a tedy

horší než v Rakousku [viz zdroj 9]. Srovnávací analýza naznačuje, že předchozí hodnocení pro Rakousko byla příliš optimistická.

Zpráva podle článku 17 za období 2019–2024 zatím není k dispozici. Kromě srovnání na úrovni členských států lze na základě vývoje v posledních letech a novějších událostí vyvodit pro kontinentální oblast Rakouska následující závěry:

Velikost oblasti rozšíření zůstává do značné míry nezměněna. Stejně tak nedošlo k žádným významným změnám ve velikosti populace. Biotop zaznamenal nebo zaznamená podstatné zhoršení kvality i kvantity, které lze připsat projektům v oblasti lesnické, energetické a dopravní infrastruktury, což má za následek fragmentaci biotopů a zejména jejich přímou ztrátu. Neexistují ani již existující významná poškození (*tlaky*) se nesnižují, ani se neomezují nové hrozby (*Hrozby*) jako preventivní opatření. Právě zde přichází na řadu systém chráněných území. *Natura 2000* aby se vyrovnal s takovým negativním a v mnoha oblastech nevratným vývojem a omezil úbytek biologické rozmanitosti. Jeho cílem je zaručit obnovu a ochranu příznivého stavu ochrany stanovišť a druhů v zájmu Společenství.

Prostorová analýza pro identifikaci vhodných chráněných území pro nezbytné dokončení *Natura 2000*-sítě

Jeden ***Doplněk k scénérii oblastí*** vytvoření ucelené sítě chráněných území v důsledku Biogeografického semináře je již dlouho očekávané. Na základě dostupných informací a dat byla provedena analýza založená na GIS s cílem... ***Identifikace klíčových oblastí***, jak bylo požadováno na biogeografickém semináři, provedené a které slouží jako základ pro ***Vymezení chráněných území*** byl použit.

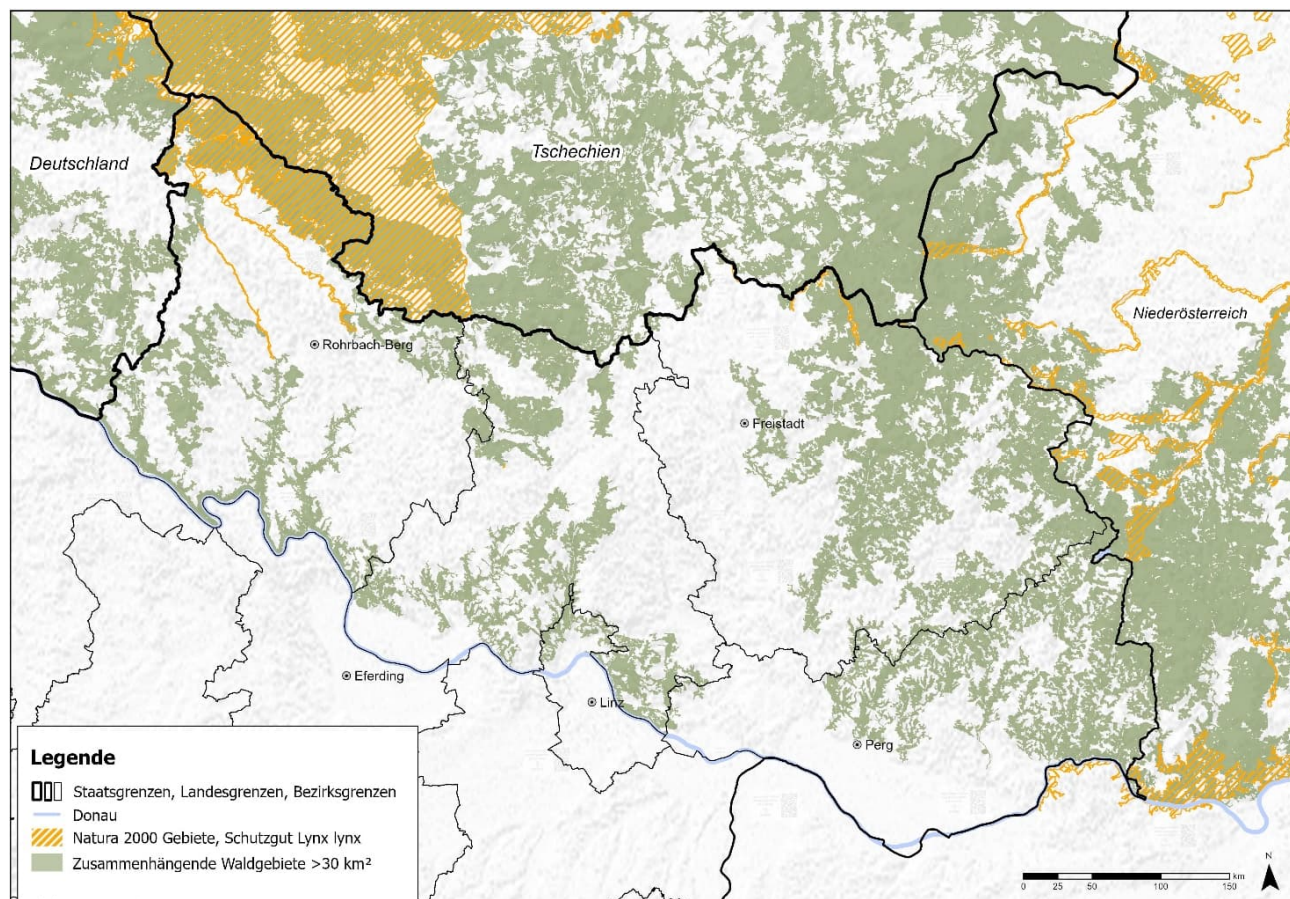
Rozšíření oblasti v Horním Rakousku

Článek 3(1) směrnice o stanovištích stanoví:

Bude zřízena souvislá evropská ekologická síť zvláštních chráněných území s označením „Natura 2000“. Tato síť bude zahrnovat oblasti zahrnující typy přírodních stanovišť uvedené v příloze I a stanoviště druhů uvedených v příloze II a musí zajistit zachování nebo případně obnovení příznivého stavu z hlediska ochrany pro tyto typy přírodních stanovišť a stanoviště druhů v rámci jejich přirozeného areálu rozšíření.

V Horním Rakousku, v kontinentální biogeografické oblasti, se nacházejí dvě lokality *Natura 2000*, kde je rys ostrovid ve standardním datovém formuláři uveden jako chráněný druh. Jedna z nich se nachází v oblasti Šumavy, v rámci evropské chráněné oblasti. *Šumava a Mlýnské údolí* v oblasti Freiwald v rámci evropské chráněné oblasti *Maltsch* Ten druhý, vzhledem ke své malé rozloze, topografii a přírodním prvkům, nemůže významně přispět jako funkční chráněná oblast pro rysa. V současné době se ve Weinsberském lese nenacházejí žádná chráněná území pro rysa (viz...). **Obr. 1** Situace je srovnatelná na dolnorakouské straně lesů Freiwald a Weinsbergerwald. Ani zde nejsou chráněná území přizpůsobena potřebám rysa z hlediska jeho přirozeného prostředí, nebo jsou přizpůsobena jen omezeně.

Modelování biotopu ve studii *Koridory divoké zvěře v Horním Rakousku* [Viz zdroj 10] analyzovala potenciální oblasti biotopů o rozloze 1699 km² v regionu Mühlviertel o rozloze 3083 km² pro velké lesní savce, jako je rys. Stávající chráněné oblasti Natura 2000 pro rysa v tomto regionu mají celkovou rozlohu 97,04 km² (ESG). *Šumava a Mlýnské údolí*: 93,51 km², ESG *Maltsch* (3,53 km²) a pokrývá tak přibližně 5,7 % celkového potenciálního biotopu rysa. Jádrová zóna v severozápadním regionu Mühlviertel je téměř z 80 % pokryta evropskou chráněnou oblastí. *Šumava a Mlýnské údolí* pokryta, zatímco jádrová zóna ve východním Mühlviertelu je pokryta méně než jedním procentem evropské chráněné oblasti. *Maltsch* je obsazeno.

Obr. 1. Chráněná oblast Natura 2000 pro rysa v kontinentální oblasti Horního Rakouska (Mühlviertel)

Ukázalo se, že síť chráněných území pro rysa je nedostatečná a neúplná a nespĺňuje požadavky směrnice o stanovištích. Tyto mezery je třeba odstranit a vytvořit ucelenou síť chráněných území.

Plánovací základ vychází z doporučení Biogeografického semináře, podle kterého by se místo „chráněných oblastí“ měly vymezovat pouze klíčové oblasti (*klíčové oblasti*) které mají být identifikovány a následně nahlášeny jako oblasti zájmu Společenství.

Identifikace klíčových oblastí

Populace rysa v kontinentální oblasti Horního Rakouska jsou soustředěny v Mühlviertelu, a tedy v oblasti severně od Dunaje. Tato oblast vymezuje rozšířenou studijní oblast. Nejvýznamnější biotop rysa v horním Mühlviertelu je evropsky chráněnou oblastí. *Šumava a Mlýnské údolí* Křtý. V dolním Mühlviertelu, východně od linie Wullowitz-Freistadt-Pregarten k hranici s Dolním Rakouskem, však

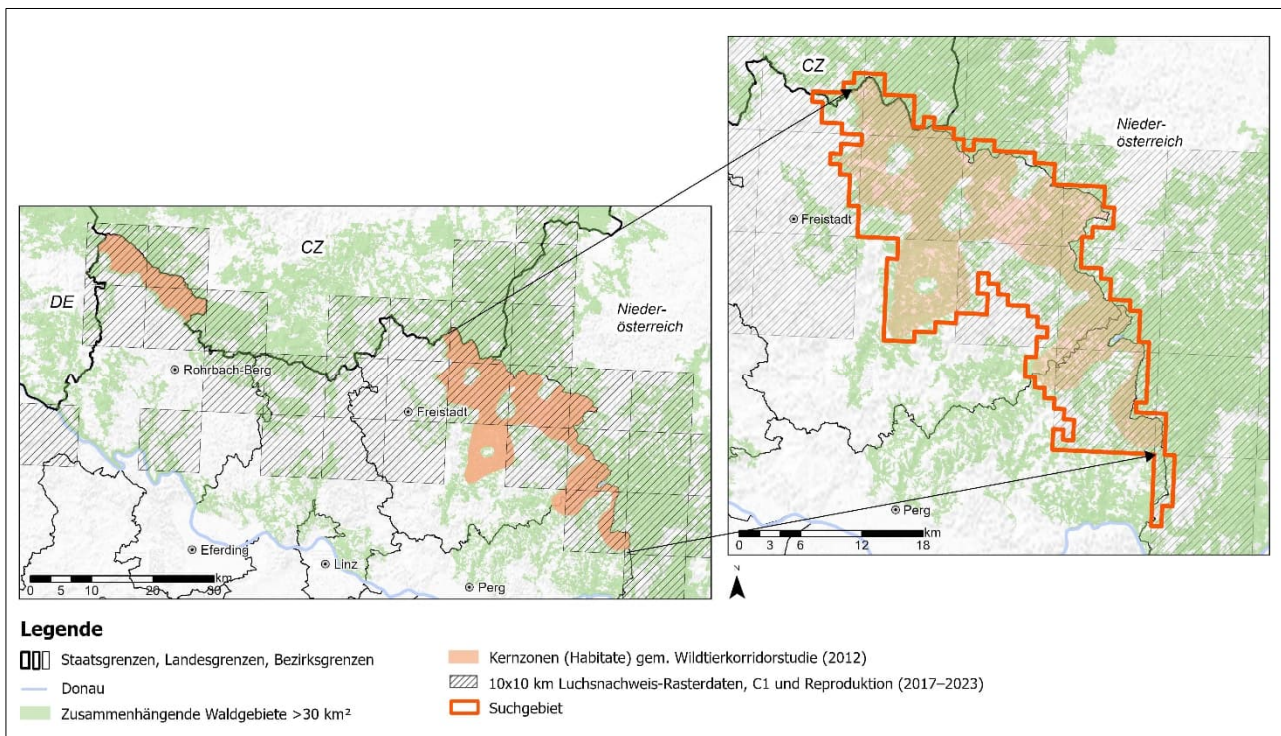
Chráněná oblast je zcela dostačující. Tato oblast představuje zkoumanou oblast.

V rámci studované oblasti byly vybrány oblasti, které odpovídají areálu rozšíření rysa (*domáci výběh*) k definování hranic. Pro tento účel byly použity výsledky modelu biotopu pro velké savce žijící v lese ze studie *Koridory divoké zvěře pro Horní Rakousko* [[Viz zdroj 10] s údaji shromážděnými v letech 2017 až 2023 *Mapy detekční sítě rysů* [[Viz zdroj 5.11] překrývající se nebo protínající se. Model biotopu v hrubých rysech ukazuje biotopy rysa, které jsou obzvláště vhodné díky vysokému lesnímu porostu. Zdokumentované důkazy (C1 a reprodukce) založené na referenční síti EEA 10x10 km poskytují přehled o prostorovém rozšíření rysa v regionu Mühlviertel a přilehlém Waldviertelu, stejně jako v jižních Čechách, a o intenzitě jejich prostorového využívání.

Konkrétně byly definovány oblasti ležící v jádrové zóně (včetně přechodových zón) modelu biotopu, a také oblasti, kde byla pozorování rysa dodatečně zdokumentována v období 2017–2023. Obecně byly zohledněny buňky mřížky s důkazy o reprodukci. V těchto oblastech byly zalesněné oblasti mapovány pomocí jemné mřížky 1x1 km, založené na referenční mřížce EEA 10x10 km. Všechny takto identifikované sousedící buňky mřížky 1x1 km definují celkovou plochu charakterizovanou nadregionální vysokou vhodností biotopu na úrovni krajiny, která zahrnuje i jádrové oblasti vyžadující zvláštní ochranu (*klíčové oblasti*) ve smyslu, že se na těchto místech dá očekávat, *kteře disponují fyzikálními a biologickými prvky nezbytnými pro jejich život a reprodukci.*

To vedlo ke stratifikaci a tedy zaměření na oblast hledání o rozloze 569 km² (viz níže). **Obr. 2** na klíčových oblastech, které mají být chráněny a které byly podrobeny podrobné analýze biotopů.

Rysi jsou obecně považováni za citlivé na rušení, takže lze předpokládat, že silnice, sídla nebo průmyslová infrastruktura negativně ovlivňují kvalitu stanovišť. Modelování stanovišť obvykle stanoví ochranné vzdálenosti k příslušným zdrojům rušení, mimo jiné na základě zkušeností s obojkovými zvířaty. Porovnání relevantních studií však ukazuje, že individuální rozdíly v potenciálních rušivých situacích a jejich proměnlivá intenzita vylučují standardizovaný přístup k výběru ochranných vzdáleností. Existují například údaje o odpočívadlech nacházejících se pouze 200 m od silnic, 300 m od turistických stezek nebo 500 m od sídel, stejně jako o vzdálenostech 1000 m a více pro takové zdroje rušení [viz odkazy 12, 13, 14, 15].

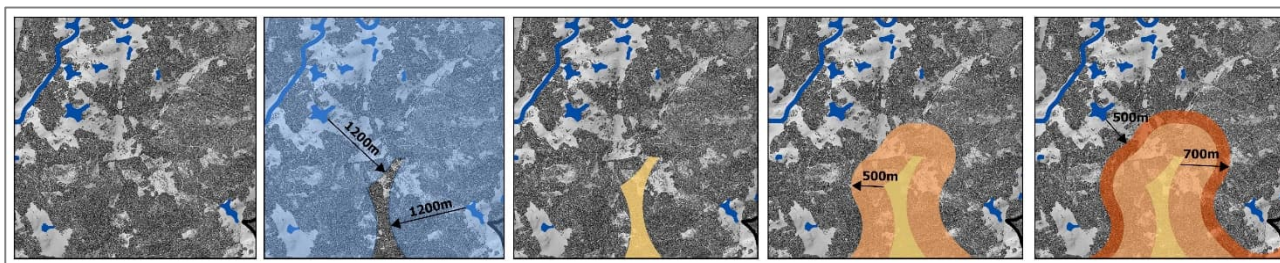

Obr. 2. Vymezení vyhledávací oblasti pro dokončení sítě chráněných území Natura 2000 v kontinentální oblasti Horního Rakouska

Analýza stanovišť však nezahrnovala vymezení rozsáhlých ochranných zón (*rozsah stanovišť*) k cíli, ale identifikace těchto klíčových oblastí (*klíčové oblasti*), které nabízejí vhodné podmínky pro úspěšnou reprodukci ve velkém měřítku. Klíčové je chování reprodukčních rysů přibližně jeden měsíc před porodem až dva měsíce po něm. Proto byla pro modelování GIS dána přednost studii, která zkoumala vzorce pohybu, využívání nor a lovecké chování rysů během této kritické a omezující životní fáze v různých regionech Evropy [viz zdroj 16].

V mírném pásmu se průměrný poloměr aktivity vedoucích rysů samic kolem místa porodu pohybuje mezi přibližně 600 m (krátce po narození) a 1200 m (dva měsíce po narození). Nejkratší průměrná vzdálenost mezi místem porodu a kořistí je asi 1000 m. [16] Změny z místa porodu na jiné místo odpočinku, stejně jako další změny umístění doupěte, probíhají pravidelně, přičemž doupěte nejsou nikdy od sebe vzdáleny více než 500 m [viz zdroj 12].

Vzhledem k tomu, že bezpečné zásobování mláďat potravou významně závisí na loveckém úspěchu a lovecká a potravní plocha se během prvních dvou měsíců po narození zmenšuje, a proto vyžaduje zvláštní ochranu, byla pro určení centrálních oblastí jádrových zón stanovena ochranná zóna 1200 m od zdrojů rušení. S ohledem na maximální vzdálenost pro změny nor 500 m a ochrannou zónu od sídel rovněž 500 m byla hranice jádrové zóny prodloužena směrem ven o 500, respektive 700 m. Výsledkem je prostorová posloupnost v potenciální jádrové zóně od centrální zóny přes periferní zónu až po přechodovou zónu, která je obklopena vyhýbací zónou nacházející se mimo jádrovou zónu (viz...). **Obr. 3).**

Obr. 3. Zónní vymezení v rámci potenciálních klíčových oblastí

Ochrana bezprostředního prostředí by v ideálním případě měla zajistit reprodukci a přežití potomstva během jeho první fáze života. Pokud se tato bezprostřední prostředí (rodiště) nenacházejí ve (rozsáhlých) chráněných územích, musí být chráněna dostatečně rozsáhlou okolní oblastí jakožto jádrovými zónami. Ty musí být dostatečně velké, aby pokryly domovský areál a lovecké území rysice během prvních týdnů života jejího potomstva. Nestací proto označit za chráněná území pouze bezprostřední okolí rodišť a jejich bezprostřední okolí. Takový přístup by také výrazně usnadnil lokalizaci (potenciálních) rodišť, která jsou obzvláště citlivými oblastmi, a byl by kontraproduktivní z hlediska nezbytné prevence trestné činnosti páchané na volně žijících živočiších.

Proto se jako minimální velikost potenciální jádrové oblasti předpokládá kruhová oblast o poloměru 1200 m (viz akční poloměr, viz výše). To odpovídá ploše 4,52 km², která musí mít propojení s rozsáhlou zalesněnou oblastí.

V hornorakouské oblasti lesů Freiwald a Weinsbergerwald bylo tímto způsobem identifikováno celkem šest potenciálních jádrových oblastí (viz níže). **Obr. 4**) a jako v **Tabulka 1** označovat jako:

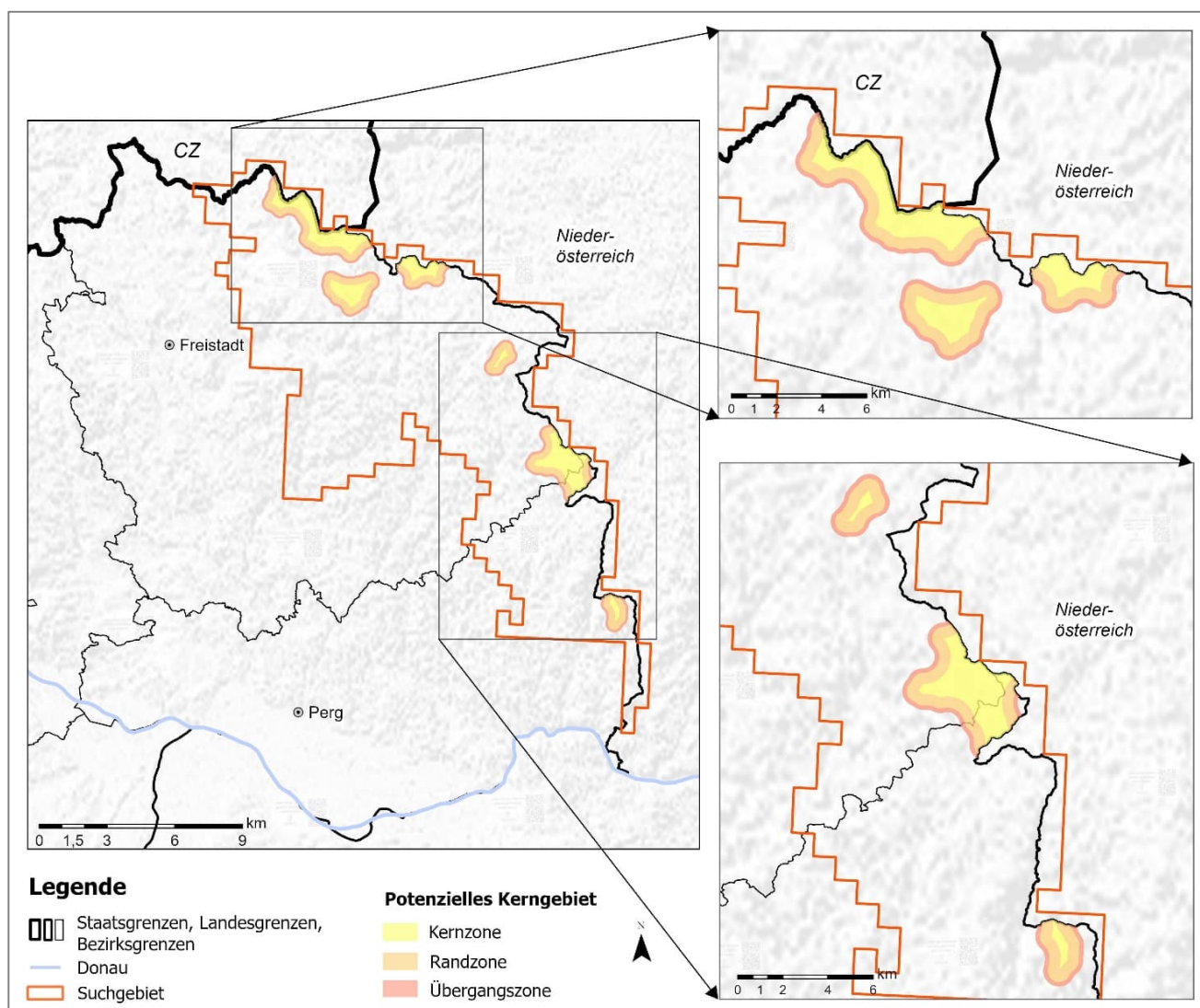
Potenciální klíčová oblast	Jádrová zóna [km ²]	Okrajová zóna [km ²]	Přechodová zóna [km ²]	Celková plocha [km ²]
Sandl-Windhaag	9,10	6,56	2,87	18,62
Sandl-Weitersfelden	3,31	5,27	2,54	11,12
Liebenau	2,96	2,86	1,02	7,02
Liebenau-Unterweißbach	0,41	2,78	1,55	4,74
Königswiesen-St. Georgen	7,66	5,28	2,07	15,01
Waldhausen	0,65	2,76	1,26	4,67

Tabulka 1. Potenciální klíčové oblasti pro rysa ve východním Mühlviertelu

Jádrová oblast se vyznačuje přirozenou koncentrací druhově specifických struktur stanovišť v obzvláště nenarušené oblasti areálu rozšíření druhu (= potenciální jádrová oblast). Jedná se o lokality, které jsou obzvláště důležité pro rozmnožování a odchov mláďat, a jsou tedy klíčové pro přežití populace.

Literatura uvádí, že pro rysa populace BBA je kromě lesních prvků důležitým ukazatelem kvality stanoviště i přítomnost skalních útvarů, a proto má zásadní význam pro úspěšnou reprodukci [viz zdroj 15]. V obhospodařovaných lesích navíc hraje roli prostorové rozložení „přirozených buněk“. Ty se obvykle nacházejí v oblastech tzv. zvláštních stanovišť, jako jsou skalní výchozy a

Bloková pole nebo oblasti obklopující mýtiny, oblasti s vývraty, mokřady a vřesoviště. Heterogenní lesní krajina bude mít také pozitivní vliv na spektrum kořisti a úspěšnost lovu v klíčové oblasti.

Obr. 4. Potenciální klíčové oblasti pro rysa ve východním Mühlviertelu

Zvláštní biotopy byly identifikovány tam, kde to bylo možné, s využitím stávajících dat (ekologické oblasti, krajinné průzkumy), ačkoli je v této souvislosti třeba poznamenat, že v sběru dat a mapování existují značné mezery. Údaje o ploše biotopů kulíška nejmenšího z krajinného průzkumu pro obec Sandl byly považovány za indikátor strukturně rozmanitých lesních porostů, které mohou být atraktivní i pro rysa.

Protože pro obzvláště relevantní skalní struktury nebyla k dispozici žádná systematicky použitelná data, byly tyto určeny pomocí GIS. Byla použita metoda ze studie [viz zdroj 17], která zkoumala vliv specifických prvků biotopu (skalních útvarů) na výběr biotopu. Tato metoda přinesla velmi dobré výsledky pro horninový model, jak prokázalo srovnání s digitálním modelem terénu (stínovaný reliéf DTM) a náhodné ověřování v terénu. Je třeba poznamenat, že tento horninový model zobrazuje také sekundární skalní útvary a strmé svahové struktury antropogenního původu (konstrukce lesních cest, odvodňovací příkopy), které jsou však obecně snadno rozlišitelné od přírodních skalních útvarů a balvanových polí díky svému protáhlému tvaru, nebo je lze snadno identifikovat pomocí stínovaného reliéfu DTM. Antropogenní terénní struktury zůstaly klíčovým prvkem biotopu při analýze potenciálních biotopů.

Jádrové oblasti se neberou v úvahu, protože obecně nemohou převzít funkci biotopu, kterou mají přirozené skalní útvary.

Oblasti jsou označeny jako klíčové oblasti, pokud jejich přírodní prvky poskytují základní přírodní vlastnosti pro úspěšnou reprodukci. Tvoří základ pro vymezení chráněných území a/nebo pro...
Oblasti komunitního významu.

Byly identifikovány následující čtyři klíčové oblasti (viz.)**Tabulka 2**):

Sandl-WindhaagDíky svým přírodním rysům se ukazuje jako vhodná ústřední oblast. S ústřední zónou o rozloze přibližně 9 km², vysokým podílem rozmanitých biotopních struktur (skalnaté oblasti, rašeliniště, bažinaté lesy, staré porosty) a centrální polohou v rozsáhlé lesní oblasti nabízí nejlepší podmínky pro lokalitu evropského významu v hornorakouské části Freiwaldu (viz...)**Obr. 5**).

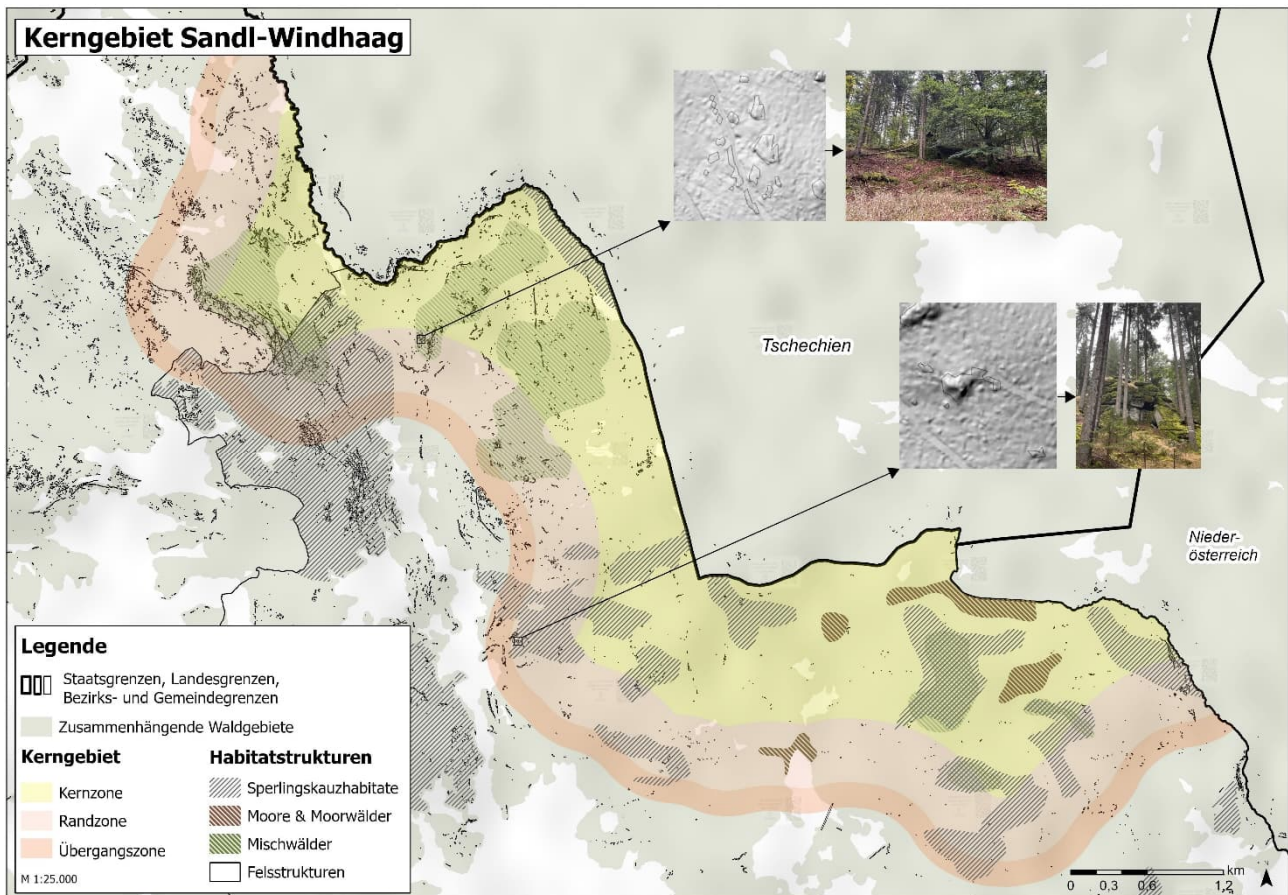
Sandl-WeitersfeldenVzhledem ke svým přírodním rysům ji lze označit za vhodnou jádrovou oblast. Ačkoli je jádrová zóna v porovnání s celkovou rozlohou relativně malá, zahrnuje celkovou plochu přibližně 11 km², která se díky své odlehle poloze od trvalých osídlení vyznačuje vysokým stupněm nenarušeného biotopu. Zatímco skalní útvary jsou jako biotopové struktury méně významné, zalesněná oblast se svými mýtinami, listnatými lesními plochami a údolími potoků v hornorakouské části Freiwaldu stále nabízí dobré podmínky pro lokalitu významnou pro společenství (viz...)**Obr. 6**).

Königswiesen-St. Georgen am WaldeDíky svým přírodním vlastnostem se ukazuje jako vhodná jádrová oblast. V kompaktní, nenarušené jádrové zóně o rozloze přibližně 7,66 km², ale zejména také v okrajové zóně, se nachází velké množství rozmanitých skalních útvarů a struktur v rozmanitém terénu s hustým zalesněním. Tyto faktory, které jsou pro hnízdiště rysa klíčové, dalece převažují nad určitým nedostatkem přirozenosti v lese. Navíc je jeho poloha v polovině cesty mezi Freiwaldským lesem a Dunajem obzvláště výhodná z hlediska propojení biotopů. Nabízí nejlepší podmínky pro lokalitu evropského významu v hornorakouské části Weinsberského lesa (viz...)**Obr. 7**).

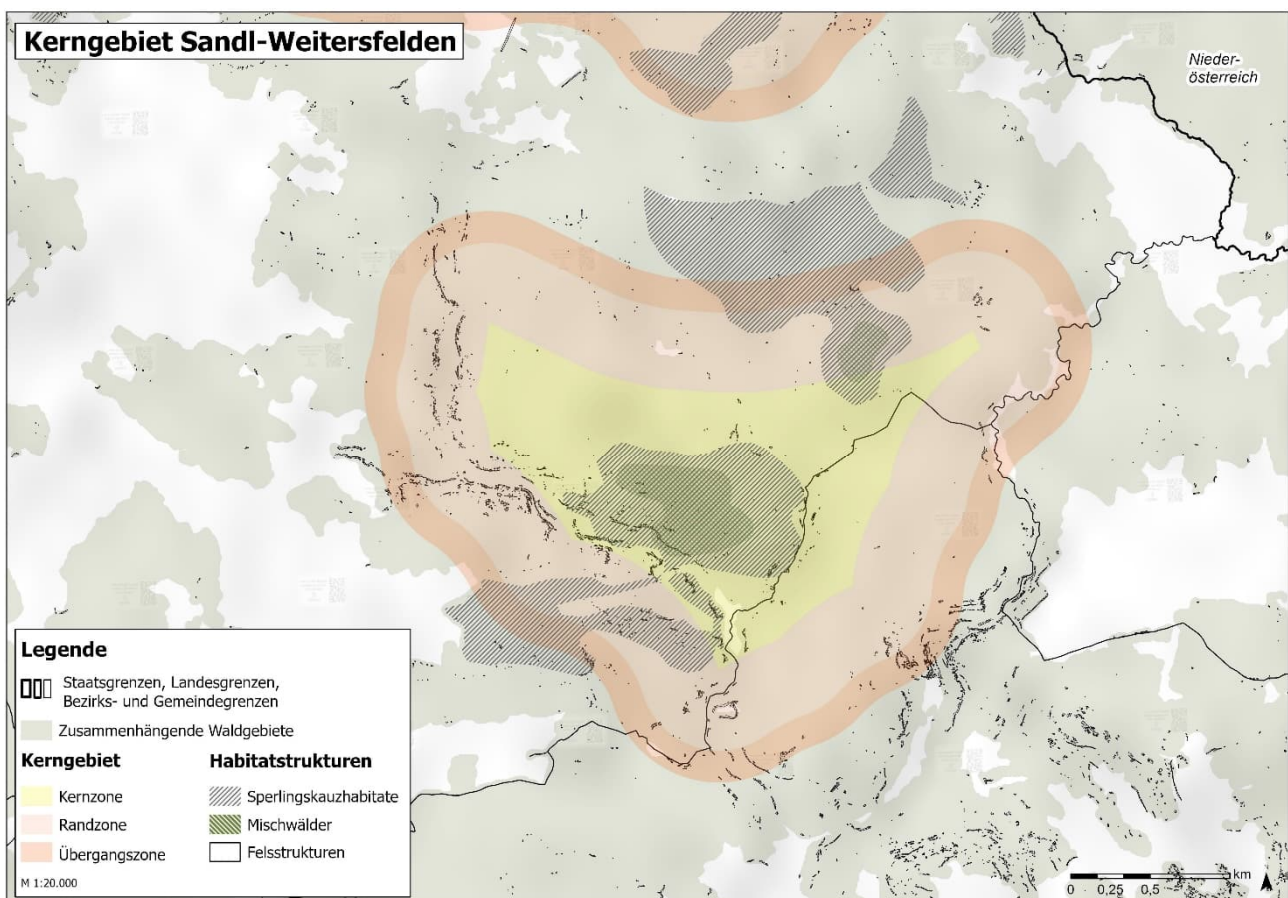
WaldhausenDíky svým přírodním rysům představuje tato oblast vhodnou jádrovou oblast. Obzvláště pozoruhodná je enormní hustota rozmanitých skalních biotopů a s tím spojená lokálně zvýšená přirozenost lesních porostů. Ty nejsou extenzivně souvislé, ale prokládány otevřenou kulturní krajinou. Vzhledem k mimořádně nízké hustotě obyvatelstva a obtížné dostupnosti lesa a skalnatých stanovišť je tato oblast považována za obzvláště vhodnou jako hnízdiště rysů a/nebo představuje důležitý odrazový můstek pro rekolonizaci, a proto je odůvodněna její označení za oblast významnou pro společenství (viz...)**Obr. 8**).

jádrová oblast	Jádrová zóna [km ²]	Okrajová zóna [km ²]	Přechodová zóna [km ²]	Celková plocha [km ²]
Sandl-Windhaag	9,10	6,56	2,87	18,62
Sandl-Weitersfelden	3,31	5,27	2,54	11,12
Königswiesen-St. Georgen	7,66	5,28	2,07	15,01
Waldhausen	0,65	2,76	1,26	4,67

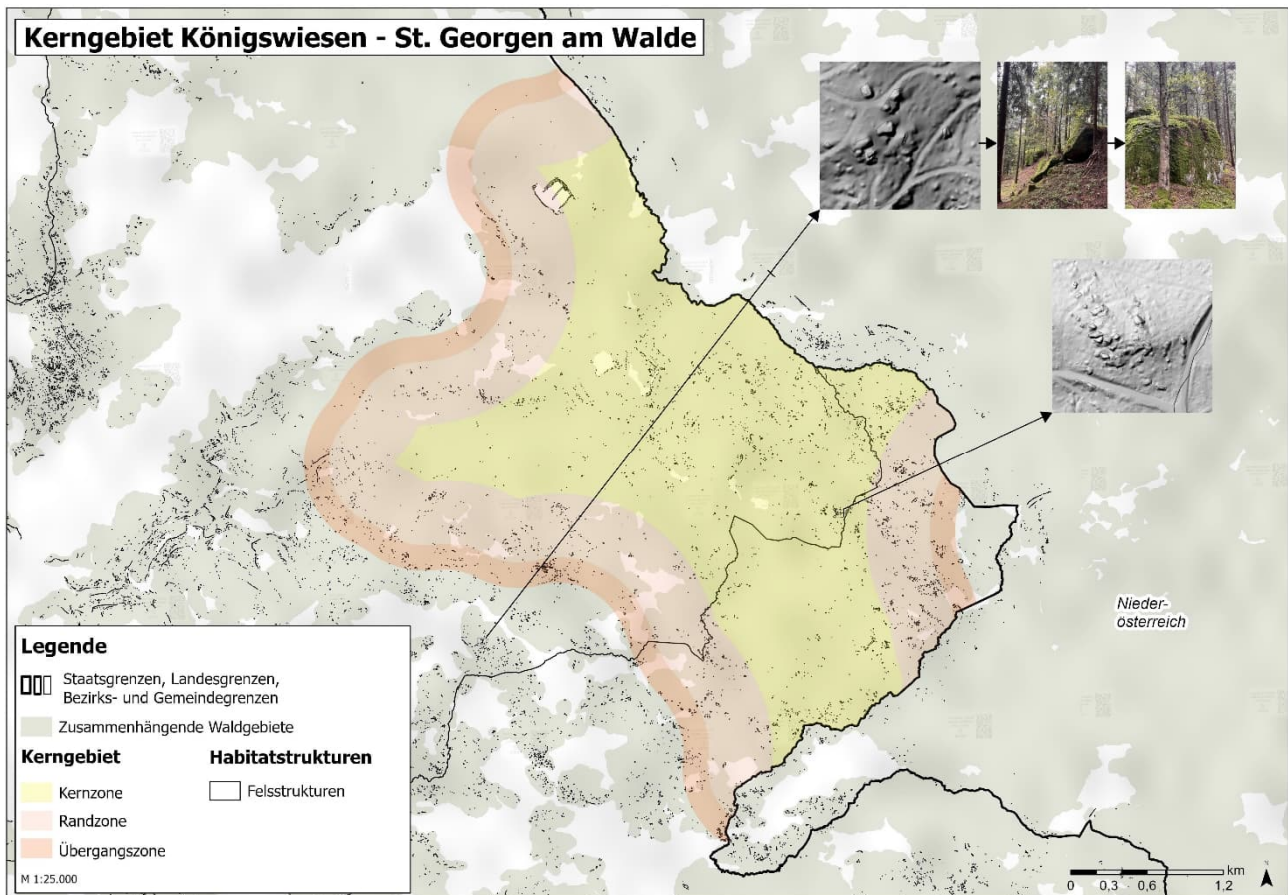
Tabulka 2.Klíčové oblasti pro rysa ve východním Mühlviertelu (Freiwald a Weinsbergerwald)

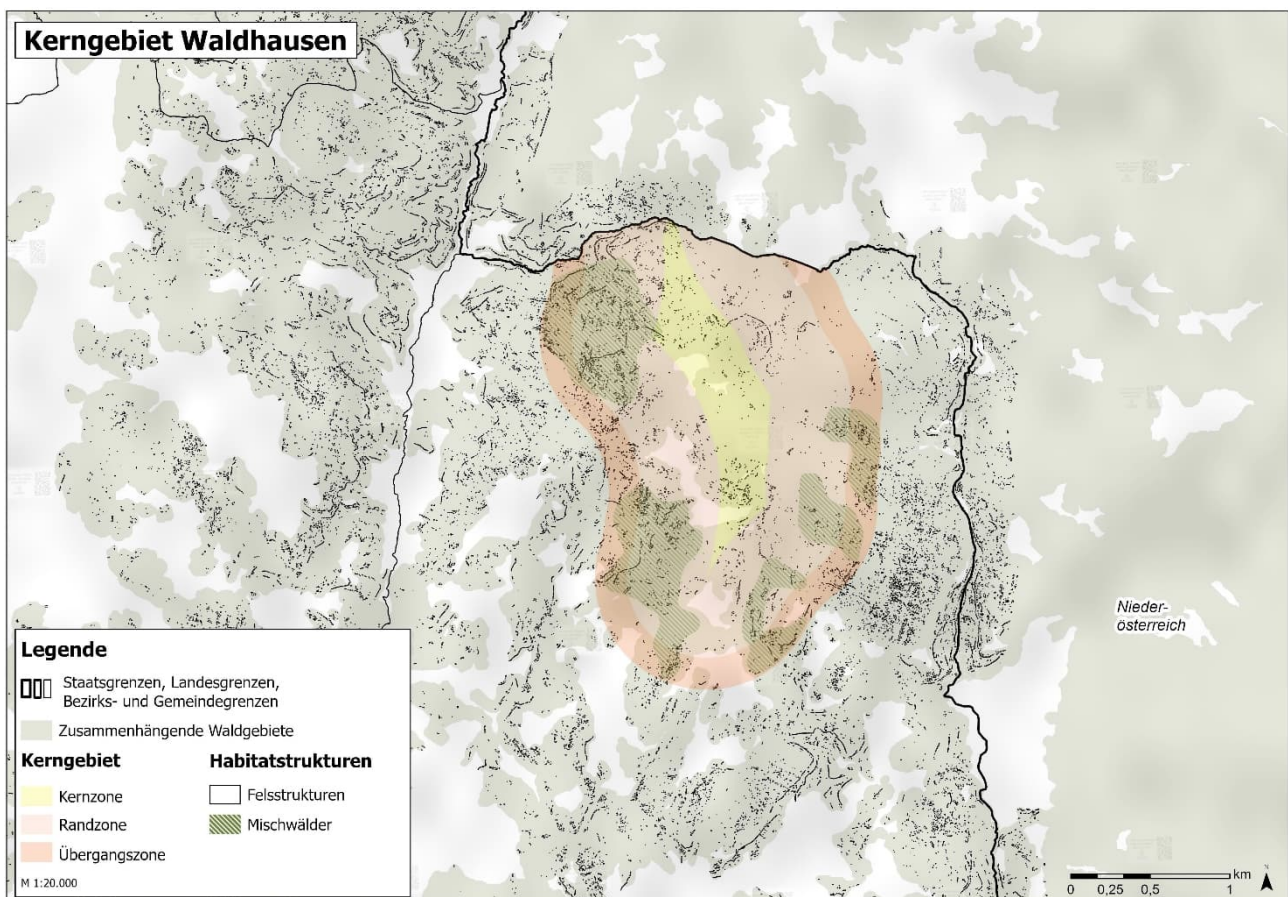
Obr. 5. Jádrová oblast Sandl-Windhaag s rozlohou 18,62 km² je největší a díky dobrým biotopům také nejdůležitější jádrovou oblastí ve Freiwaldu.

Obr. 6. Jádrová oblast Sandl-Weitersfelden o rozloze 11,12 km² zahrnuje lesní oblast s nízkým výskytem rušivých elementů v jižním Freiwaldu.

Obr. 7. Jádrová oblast Königswiesen-St. Georgen am Walde s rozlohou 15,01 km² je největší a díky svému kompaktnímu tvaru a dobrému zastoupení skalních útvarů i nejdůležitější jádrovou oblastí ve Weinsbergerwaldu.

Obr. 8. Jádrová oblast Waldhausenu zahrnuje 4,67 km² strukturálně rozmanitého biotopu v jižním Weinsberském lese.

Byly vyloučeny následující dvě potenciální klíčové oblasti:

Liebenau Vzhledem k nedostatečnému přirozenému prostředí není oblast v současnosti vhodná jako klíčový biotop. Její poloha na hranici s rašeliništěm a lesní krajinou v Dolním Rakousku je pozitivním rysem, díky čemuž je místní les důležitou součástí již tak výrazně omezeného areálu rozšíření rysa. Základní biotopy pro rozmnožování (bližší biotopy) jsou však velmi vzácné. Skalní útvary z velké části chybí a (starší) listnaté lesy jsou vzácné a omezují se převážně na západní část. Oblast je v současné době silně ovlivněna lesnickými postupy.

Liebenau-Unterweißenbach Navzdory obecně dobrým přírodním vlastnostem není oblast v současné době vhodnou jádrovou oblastí. Existují zde zbytky listnatých lesů, mýtiny a rozptýlené skalní útvary. Les je však v současné době silně ovlivněn intenzivním lesnickým hospodařením. Jeho blízkost rekreačních oblastí Rubner Teich a Tannermoor navíc přispívá ke zvýšenému využívání půdy v důsledku lidských (volnočasových) aktivit. Rozšířená evropská chráněná oblast Tannermoor, která by mimo jiné zahrnovala oblasti ohraničené potenciální jádrovou oblastí Liebenau-Unterweißenbach, by byla důležitým odrazovým můstkem pro opětovné osídlení Weinsberského lesa rysem.

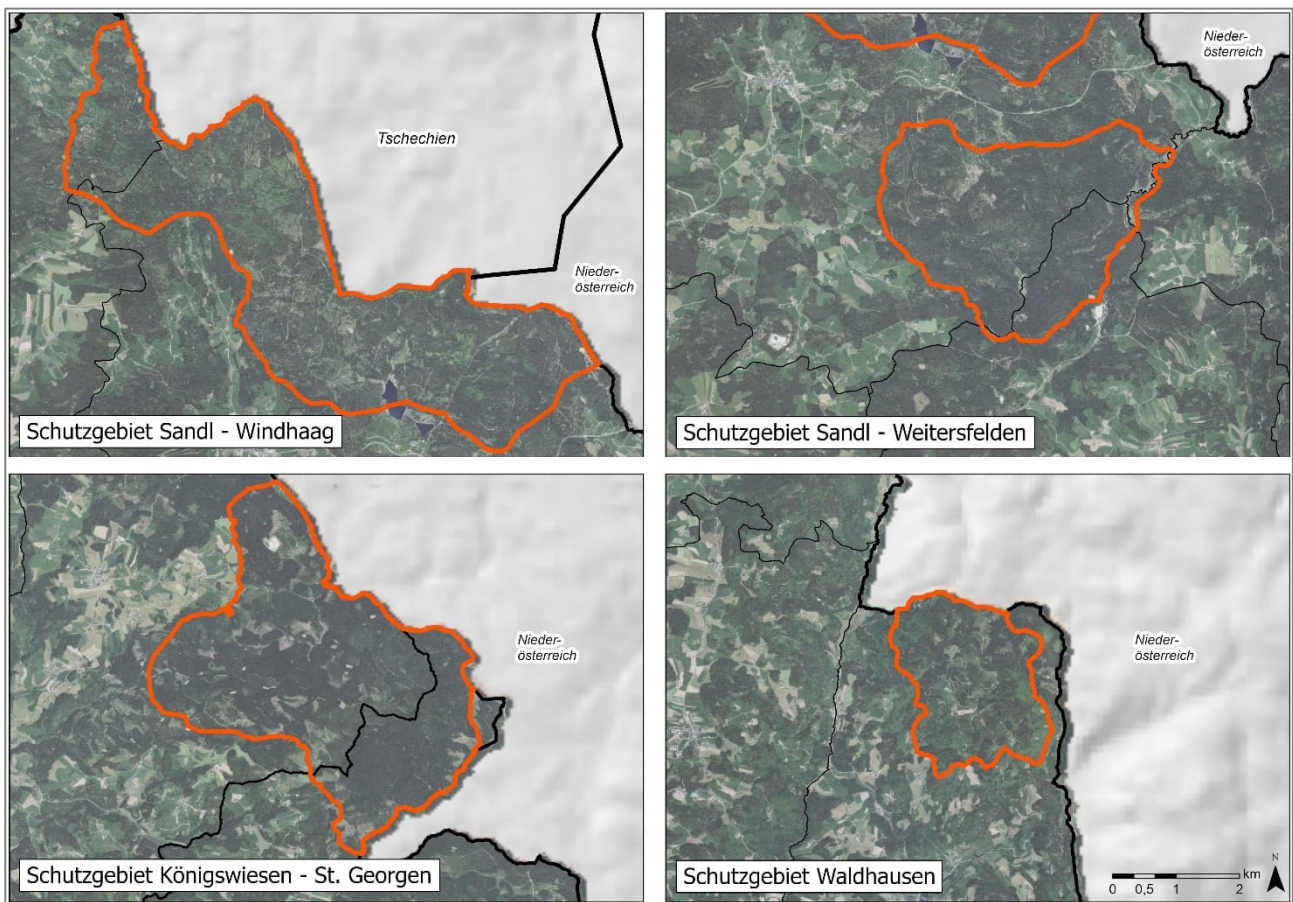
Vymezení chráněných území

V závěrečném kroku, který vedl k vytvoření konkrétních návrhů chráněných území, jež lze oznámit Komisi v souladu s ustanoveními článku 4 směrnice o stanovištích, byly stanoveny vhodné hranice území s ohledem na přírodní prvky a/nebo jasně identifikovatelné struktury. Hranice pozemků nebyly zohledněny, s výjimkou těch, které tvoří zároveň státní hranici. Pokud to bylo možné, byla hraniční linie vedena v přechodové zóně jádra území. Významné odchylky byly provedeny pouze tam, kde byly považovány za podstatné z důvodu přírodních požadavků a po samostatném posouzení narušovací situace byly považovány za přijatelné.

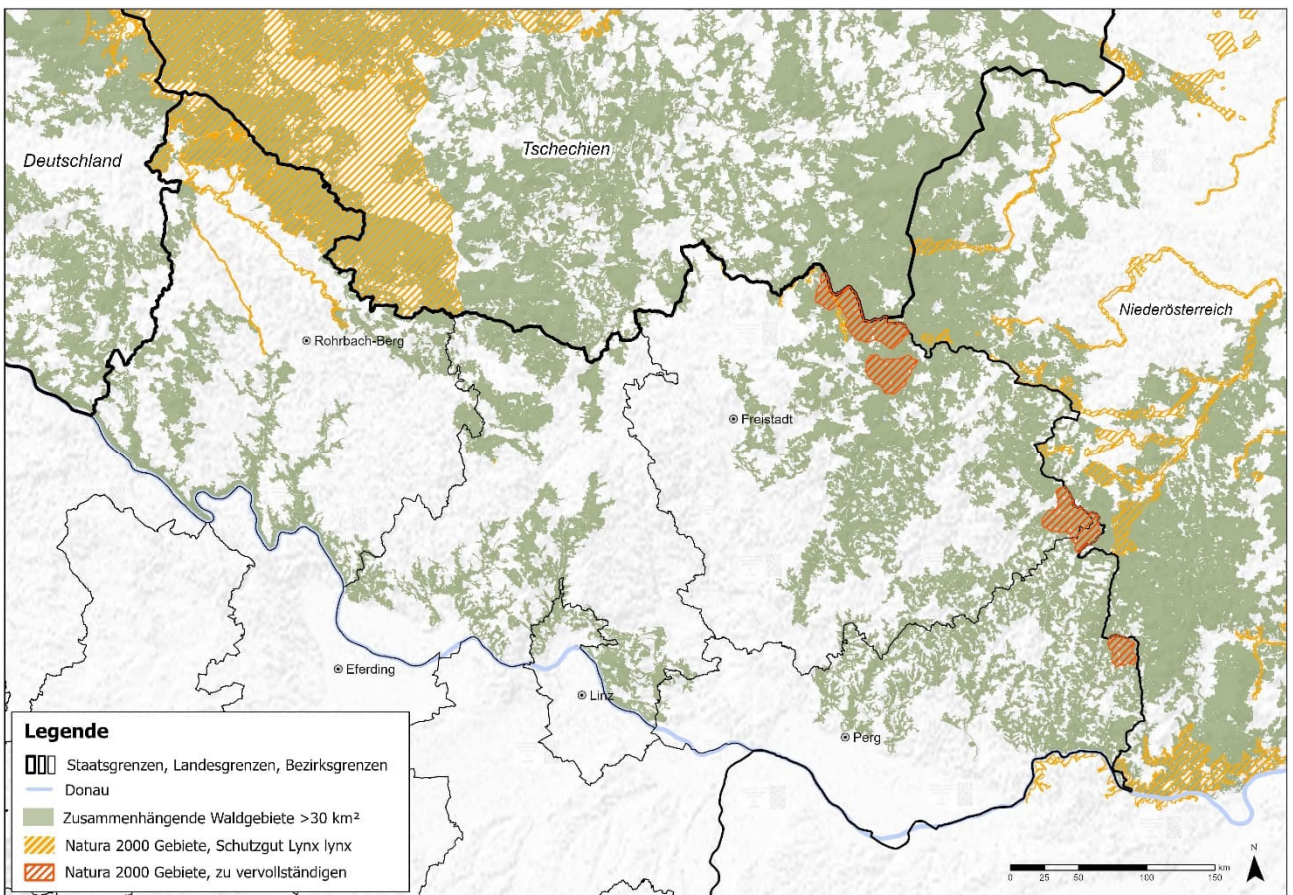
Návrhy na vyhlášená chráněná území, která byla vybrána na základě relevantních vědeckých informací a dostupných údajů, představují oblasti v kontinentální oblasti Horního Rakouska severně od Dunaje a mimo Šumavu, které disponují fyzikálními a biologickými prvky klíčovými pro život a reprodukci rysa, a jsou proto nezbytné pro soudržnost sítě chráněných území. *Natura 2000* zásadní význam mají (viz **Tabulka 3aObr. 9**).

chráněná oblast	Celková plocha [km ²]
Sandl-Windhaag	17,85
Sandl-Weitersfelden	10,39
Königswiesen-St. Georgen am Walde	14,63
Waldhausen	5,03

Tabulka 3. Rysí chráněná území ve východním Mühlviertelu (Freiwald a Weinsbergerwald)

Obr. 9. Rysí chráněná území ve východním Mühlviertelu (Freiwald a Weinsbergerwald)

Obr. 10. Úplná a ucelená síť chráněných území Natura 2000 pro rysa v kontinentální oblasti Horního Rakouska rozšířením chráněného území ve východním Mühlviertelu.

Honorakouská část Freiwaldu (chráněná území) byla vyhlášena dvěma většími a dvěma menšími chráněnými oblastmi Natura 2000, které dohromady pokrývají plochu 47,91 km². *Sandl-Windhaaga Sandl-Weitersfelden* a *Weinsbergerwald* (chráněná území) *Königswiesen-St. Georgena Waldhausen*) mezera v síti chráněných území pro rýsa ostrovida uvedeného v příloze II směrnice o ochraně stanovišť (*Rys rys*) uzavřena a významně přispěla k obnovení příznivého stavu zachování (viz obr. 10).

Soudržná ekologická síť chráněných území je nezbytná jako základ pro veškerá další nezbytná opatření k obnově.

Seznam zdrojů

- [1] L. A. ÖBERSTEREICH (2017): Rys v Rakousku. Informace z tiskové konference 16. února 2017: 10 stran.
- [2] K. NAUERF. (2019): Projekt Lynx Horní Rakousko. Závěrečná zpráva 2019: 25 stran.
- [3] <https://programme2014-20.interreg-central.eu/Content.Node/3Lynx.html> [8.10.2025]
- [4] C. ZACHAR, MINISTERSTVO ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ A KOLEGIÁTI (2020): Strategie ochrany populace rysa česko-bavorsko-rakouského: 104 s.
- [5] E. ANGLEDERT. (2025): Monitoring rysů v Mühlviertelu. Zpráva k 15. lednu 2025: 34 stran.
- [6] P. REMIER, ET AL. (2025): Přežití rysa ostrovida v lidmi obývané krajině Evropy. Conservation Biology Vol. 39: 17 s.
- [7] M. INARIKOVÁT, ET AL. (2024): Faktory ovlivňující přežití dospělých rysů ostrovidů (*Rys rys*) samice v jádru a na okraji rozšíření populace rysa BBA. Postery.
- [8] E. LLLMAUERT, ET AL. (2019): Monitoring typů stanovišť a druhů evropsky významných v Rakousku 2016–2018 a příprava zprávy podle článku 17 směrnice o stanovištích v roce 2019. Závěrečná zpráva, shrnutí: 30 stran.
- [9] <https://nature-art17.eionet.europa.eu/article17/> [8.10.2025]
- [10] B. IRNGRUBER A KO. (2012): Koridory divoké zvěře v Horním Rakousku. Studie zadaná Hornorakouským ombudsmanem životního prostředí: 101 stran.
- [11] <https://baer-wolf-luchs.at/verbreitungskarten/luchs-verbretung> [8.10.2025]
- [12] B. KONEC D, ET AL (2007): Charakteristika rysa ostrovida *Rys rys* lokality a přežití koťat. Wildlife Biology 13: 417-429
- [13] F. ILLAM, ET AL. (2017): Výběh biotopu rysem ostrovidem (*Rys rys*) je primárně způsobena vyhýbáním se lidské činnosti během dne a dostupností kořisti v noci. Ekologie a evoluce: 6367-6381
- [14] R. IPARIL, ET AL. (2022): Lidské narušování je nejvíce omezujícím faktorem, který ovlivňuje výběh biotopů velkých masožravců v celé kontinentální Evropě. Biological Conservation 266: 12 s.
- [15] S. ZAPALOVAČ, ET AL (2019): Skály, skály: význam skalních útvarů jako odpočívadel rysa ostrovida *Rys rys* Biologie divoké zvěře 2019: 1-5
- [16] D. ALPIAZN, ET AL. (2025): Variabilita v pohybu a chování samic rysa ostrovida během období snášení brlohů v Evropě. Oikos: 14 s.
- [17] Č. ONČŠ, ET AL. (2024): Odhalení funkčních reakcí při výběru stanovišť skalnatých prvků a členitého terénu u rysa ostrovida (*Lynx lynx*) s využitím dat LiDAR. Landscape Ecology 39: 21 s.